

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח):

הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

זהירות בטיולים, כניסה לכנסיות ומסגדים - מקורות והערות

1. חובת הזהירות דאו' או דרבנן?

פסוק מפורש בתורה (דברים ד ט) הוא, "השמר לך ושמור נפשך מאד". עוד פסוק הוא (שם טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". אולם צריך לבאר על מה נצטוונו בפסוקים אלו. על שמירת הגוף, או על שמירת הנפש דהיינו קיום תורה ומצוות ולכאורה הנפק"מ בזה היא אם חיוב השמירה מסכנה הוא מדאורייתא או מדרבנן.

במסכת ברכות (לב ב) מספרת הגמרא, "מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו אמר לו ריקא והלא כתוב בתורתכם, רק השמר לך ושמור נפשך. וכתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם. כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום, אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי. אמר לו, המתן לי עד שאפייסך בדברים. אמר לו, אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר לו, אמר לו לאו. ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך, אמר לו היו חותכים את ראשי בסייף. אמר לו והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה. מיד נתפייס אותו הגמון ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום".

ולכאורה מן המעשה נראה שהפסוקים "השמר לך ושמור נפשך" ו"ונשמרתם מאד לנפשותיכם", מדברים על שמירת הגוף. וכן למד הרמב"ם (רוצח פי"א ה"ד) שפסק בעניין עשיית מעקה לגג, שלא רק בעשיית מעקה לגג יש מצוות עשה, אלא "כל ממשול שיש בו סכנת נפשות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך". הרי שלמד מן הפס' הנ"ל מצווה על שמירת הגוף. וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' תכז סע' ח) "וכן כל ממשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה, שנאמר השמר לך ושמור נפשך". ובביאור הגר"א (שם ס"ק ו) הפנה לגמרא הנ"ל בברכות ששם מקור הפירוש הזה בפס' והמצות עשה לשמור את הנפש.

אמנם בהלכה שאח"כ כתב הרמב"ם "הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות". וממה שכתב "אסרו חכמים" משמע שהוא רק איסור דרבנן ולא דאורייתא, ולכאורה נראה סתירה בין הלכה ד להלכה ה. וגם השו"ע (שם סע' ט) העתיק את לשון הרמב"ם וא"כ גם בו לכאורה יש סתירה. והנה הסמ"ע (שם ס"ק יב) כתב על דברי השו"ע שהרבה דברים אסרו חכמים שיש בהם פיקוח נפש, שהמקור הוא "מדכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד". וא"כ הבין הסמ"ע שאע"פ שנקטו

השו"ע והרמב"ם לשון 'אסרו חכמים' כוונתם היא שהוא איסור דאורייתא. ובשו"ת הרב"ז (ח"ב אה"ע סי' יט) הביא כמה ראיות ממקומות אחרים ברמב"ם שאע"פ שנוקט לשון אסרו חכמים, הדבר אסור מן התורה.

אולם הלבוש (עט"ז סי' קטז סע' א) כתב "כתיב השמר לך ושמור נפשך מאוד, וכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. שיש במשמעות אלו הלשונות שצריך האדם לשמור את נפשו שלא יביא את עצמו לידי סכנה. אף על גב שפשוטן של אלו הכתובים לא מיירי בזה, מכל מקום סמכו חז"ל על מקראות הללו ואסרו כל הדברים המביאין את האדם לידי סכנה. ונ"ל לומר שנוכל ללמדנו זה ממצות בני נח שנאמר להם, ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, לפיכך גזרו ואמרו חמירא סכנתא מאיסורא, ואפילו יאמר אדם הריני מסכן את עצמי ומה לאחרים עלי בכך אם אני איני מקפיד בכך, אין מניחין אותו, אלא מכין אותו מכת מרדות כמו בכל שאר איסורין שאסרו חכמים ז"ל". הרי שלשיטתו הפסוק הוא רק אסמכתא לפי שעיקר עניינו לא מדבר משמירת הגוף אלא הנפש, ואין חיוב שמירת הגוף אלא מדרבנן.

וכן הבין המהרש"א בח"א (ברכות לב ב ד"ה כתיב בתורתכם) שביאר במעשה הנ"ל עם החסיד, שהפסוקים שאמר לו ההגמון כלל לא שייכים לענין, לפי ש"האי קרא בשכחת התורה קמיירי. כמ"ש פן תשכח את הדברים, ובפ"ג דאבות שנינו כל השוכח דבר אחד ממשנתו... כאלו מתחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך, וכן האי קרא ונשמרתם מאד לנפשותיכם, איירי שלא נאמין בשום תבנית פסל ולא איירי הני קראי כלל בשמירת נפש אדם עצמו מסכנה".

והביאור הוא שהלבוש והמהרש"א הבינו, שהפסוקים לא מדברים כלל מחיוב שמירת הגוף, ואם יש ללמוד מהם הוא רק לאסמכתא בעלמא. ולכאורה כן הוא הפשט בפסוקים, שבפס' "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני לבניך". מבואר שהציווי להשמר היה פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. וכן נדרש הפס' בפסיקתא זוטרותא (דברים פר' עקב דף יז עמוד א) "כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת. שמירה זאת מה היא לפי שהוא אומר והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי כשם שאדם צריך להזהר בסלעו שאל תאבד כך יזהר אדם בתלמודו שלא יאבד... והכתוב אומר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך". וכן הוא במשנה באבות (פ"ג מ"ז) "רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". ומוכח ממשנה זו שהתנאים למדו מפס' זה חיוב לזכירת דברי תורה ולחזרה עליהם ולא לענין שמירת הגוף מפגעים. וגם הפס' "ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה'".

אליכם בְּחֶרֶב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" מוכיח מגופו שלא איירי כלל בשמירת הגוף אלא באיסור לעשות פסל ותמונה.

אמנם כבר המהרש"א עצמו הביא שם בסוף דבריו את הגמ' בשבועות (לו א) דדריש את הפסוק לעניין המקלל עצמו שעובר בלאו, ומשם משמע שהפס' נדרש גם על שמירת גופו. וכמו שכתב התורה תמימה (דברים ד ט ס"ק טז) להוכיח שהפסוק נלמד לעניין שמירת הגוף, "ויש ראיה לפי זה ממ"ש בשבועות דאסור לאדם לקלל עצמו [כלומר את גופו], וילפו זה מפסוק זה השמר לך ושמור נפשך מאוד. וקרוב לומר שמפרשים חז"ל שיעור הכתובים האלה ע"ד הצווי בפרשת ק"ש השמר לכם וגו' ומה שתפס שמירת הגוף בשם שמירת הנפש לא קשה כלל, דכך לשון התורה בכל"מ, כמו טמא לנפש, הנפש הנוגעת, כי הצלת נפשי ממות, המבקשים את נפשך והרבה כהנה, ויותר מזה מצינו בתענית (כב ב) אסור לאדם לסגף עצמו בתענית דכתיב ויהי האדם לנפש חיה, נשמה שנתתי בך החייה, הרי דמביא ראיה לשמירת הגוף מלשון חיות הנפש, ובב"ק (צא ב) יליף דאסור לאדם לחבל עצמו מפסוק אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, ואף הכא כולל במצות אזהרת שמירת הנפש גם אזהרת שמירת הגוף". וא"כ אין חבר ללבוש בשיטתו שהחיוב בשמירת הגוף הוא רק דרבנן, שגם המהרש"א סובר שהוא דאורייתא.

אמנם מצאנו שהלבוש עצמו בעיר שושן (סי' תכו סע' יא) כתב "כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך, מכין אותו מכת מרדות שהרי עבר על איסור דאורייתא דכתיב השמר לך ושמור נפשך, והמזהר בהם תבא עליו ברכת טוב, ויקבל טוב מטוב". וצ"ע שסותר עצמו, שבעט"ז כתב מפורש שהוא איסור דרבנן והמלקות הם מכות מרדות, וכאן כתב שהאיסור הוא דאורייתא (אע"פ שהמכות הם מרדות, כיון שלא הוא מ'השמר' לא לוקים עליו מדאורייתא אלא רק מדרבנן).

ובמנחת חינוך (מצווה תקמו) הקשה על הרמב"ם כיצד למד מפס' זה חובת שמירה על הגוף, הרי הפס' מדבר על שמירת הנפש. ולגבי הראייה מהגמרא הנ"ל בברכות, כתב "ואיני מבין, דרק השמר וכו' כתיב כי לא ראיתם כל תמונה, אבל שמירת הגוף לא שמענו. והנה על ההגמון לא קשה, כי הם מינים ומהפכים דברי אלקים חיים למינות ומי יודע איזה פירוש שפירש הרשע בכתוב הזה דלדעתו קאי על שמירת הגוף". ולכן כתב שדברי הרמב"ם צ"ע, "מגלן זה דהוי עשה לשמירת הגוף מרק השמר דמיירי בענינים העומדים ברומו של עולם, עיקרי הדת, וצ"ע. אך בודאי מצא באיזה מקום ונעלם מאתנו". ואמנם בהשמטות (קומץ המנחה) כתב המנחת חינוך שמצא מקור לדברי הרמב"ם מהגמרא בשבועות (לו א) "דדרשין המקלל עצמו דעובר בלאו מפסוק זה דהשמר וגו', מבואר דהיתה

להם קבלה דקאי על שמירת הגוף גם כן". ששם בגמרא מבואר שמי שמקלל עצמו, היינו גופו עובר בלאו, ומזה נלמד שיש חיוב לשמור על הגוף.

ולמעשה נראה שדעת רוב הפוסקים היא שהחיוב לשמור גופו הוא מדאורייתא ולא מדרבנן. הנה בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רמא) כתב "דעיקור ענין נזיקים היא גדר למ"ע ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ואל תעמוד על דם ריעך וכתיב והיה עליך דמים... ושיער הקדוש ברוך הוא בחכמתו שאם יתחייב התם כך והמועד כך ובור כך ורגל כך וכדומה בזה נגדר הדבר וכל אחד ישמר נזקיו". ומכלל הנזיקין הוא שלא יזיק את גופו של חברו, וא"כ החת"ס למד את הפס' ונשמרתם מאד לנפשותיכם לחיוב דאורייתא על שמירת הגוף.

גם בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי' קטו) כתב על ענין החובה לציית לדברי הרופא, שהיא מצוות עשה דאורייתא של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" וכתב שם שאם הרופא ציווה שהרפואה היא ע"י טיול קצת בכל יום הרי ש"בכל פעם שיקום מהמטה ויטייל יקיים מצוה של תורה, וכדאי המצוה להגן שלא יוגרם ח"ו שום היזק אלא להמשיך רפואה שלימה מן השמים".

וכן הוא בשו"ת ציץ אליעזר בהרבה מקומות שחזר וכתב שיש חיוב דאורייתא בשמירת הגוף (ח"ג סי' טז פי"ב, ח"ט סי' יז פ"ה, ח"י סי' כה פכ"א וכן בעוד הרבה מקומות).

ובשו"ת יחווה דעת (ח"ה סי' לט) כתב בענין עישון "אולם מה טוב ומה נעים להימנע מעישון סיגריות בכלל בכל ימות השנה, לאחר שנתפרסם ברבים שלפי דעת גדולי הרפואה והמדע בזמנינו, העישון מזיק ומסוכן מאוד, ועלול להביא למחלות נוראות ולסכן בריאותו של האדם. שומר נפשו ירחק ממנו. וכבר הזהירה התורה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. ושומע לנו ישכון בטח והמשנה ברורה בספרו ליקוטי אמרים (פי"ג) כתב, שהמרגיל עצמו בעישון סיגריות, עובר על ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ועתיד הוא ליתן את הדין, כי הרופאים גזרו אומר שהעישון מחליש כוחותיו של האדם, ולפעמים נוגע הדבר גם בנפשו... ע"ש, וכל שכן בזמנינו שהוברר הדבר על ידי הרופאים שיש סכנה בעישון סיגריות". ומוכח שגם בעל המשנ"ב סובר שיש חיוב דאורייתא בשמירת הגוף בריא ושכן דעת הגר"ע יוסף שליט"א. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' רי) ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' שטז).

וידועים דברי הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ד ה"א) "הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים". נמצינו למדים שלרוב הפוסקים חיוב שמירת הגוף בריא הוא מדאורייתא, והשומר גופו מקיים מצות עשה.

2. מסכת עבודה זרה (יא ב)

"עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר היה חוצה לה עבודת כוכבים תוכה לה מותר מהו לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר... ת"ר עיר שיש בה עבודת כוכבים אסור ליכנס לתוכה ולא מתוכה לעיר אחרת דברי רבי מאיר וחכ"א כל זמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר ישב לו קוץ בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלנה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר מעיין המושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר פרצופות המקלחין מים לכרכין לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים כיוצא בו לא יניח פיו על סילון וישתה מפני הסכנה מאי אינו נראה אילימא דלא מתחזי והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור אלא אימא אם אינו נראה כמשתחוה לעבודת כוכבים מותר וצריכא דאי תנא קוץ משום דאפשר למיזל קמיה ומשקליה אבל מעות דלא אפשר אימא לא ואי תנא מעות דממונא אבל קוץ דצערא אימא לא ואי תנא הני תרתיה משום דליכא סכנה אבל מעיין דאיכא סכנה דאי לא שתי מיית אימא לא צריכא"

3. שולחן ערוך (יורה דעה סי' קמט סע' א)

"עיר שעושים בה יריד ביום חגם, והעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכים שם לכבוד עבודת כוכבים, מותר לילך חוצה לה ואסור ליכנס בתוכה. היתה חוצה לה, מותר ליכנס בתוכה. ההולך ממקום למקום, אסור לעבור בה אם הדרך מיוחד לה, (דהיינו שאין עוברין מאותה עיר לעיר אחרת)".

והש"ך (שם ס"ק א) כתב "כתב הרמב"ם בפירושו המשנה ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה עובדת כוכבים שיהיה להם בית תפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלי ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכ"ש לדור בה (עיין לקמן ס"ק ד) אבל בעת שאנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים ונתקיים בנו מה שנאמר ועבדתם שם א-לקים אחרים מעשה ידי אדם עץ ואבן ואם העיר דינא נק"ו בית עבודת כוכבים עצמה שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכ"ש ליכנס בו ע"כ".

4. רמב"ם פירוש המשנה (עבודה זרה פרק א משנה ג)

"אלו החגים הנזכרים היו מפורסמים באותו הזמן אצל הנוצרים והנלויים אליהם. וכן כל חג אצל כל האומות בכל גלילות הארץ, אם היו עובדי עבודה זרה, יחויב בהם מה שזכר. ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי עבודה זרה, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם בכל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה ביום אידן, וכך ביאר התלמוד".

וע"ע ברמב"ם הלכות מלכים (פי"א הל' ד) ובהלכות עבודה זרה (פ"ט הל' ד). וכדעתו פסקו כמעט כל הראשונים והאחרונים (עיין לקמן בתשובות בעניין כניסה לכנסיות).

אולם יש להעיר שבתוס' סנהדרין (סג ב ד"ה אסור) כתבו ז"ל "אסור לאדם שיעשה שותפות - אמר ר' שמואל כ"ש שבועה עצמה דאין לקבל הימנו ור"ת אומר מותר לקבל הימנו השבועה קודם שיפסיד כדאמר בפ"ק דמס' ע"ג (דף ו:): דמלוה ע"פ נפרעין ממנו מפני שהוא כמציל מידם ולא חיישין דילמא אזיל ומודה ואף על גב דהתם ספק והכא ודאי מ"מ בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים שלהן ואין תופסין בהם אלהות ואף על פי שמה שמזכירין עמהם ש"ש וכוונתם לדבר אחר מ"מ אין זה שם עבודת כוכבים גם דעתם לעושה שמים ואף על פי שמשתפין שם שמים ודבר אחר לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך".

ומשמע שלשיטתם אין בנצרות עבודה זרה, אבל למעשה רוב רובם של האחרונים הכריעו כאמור שהנצרות היא עבודה זרה.

5. מקורות באחרונים בעניין כניסה לכנסיות בזמן הזה.

א. שו"ת אגרות משה (יו"ד חלק ג סי' קכט אות ו)

"פשוט שליכנס לכנסית הנוצרים שהוא מקום שעובדים ועושין תפלותיהם שאסור אף ליכנס רק להביט בצורות שהיו ידועין שרק לנוי נעשו שליכא לתוס' שבת איסור הסתכלות בהו כלמקום הע"ז גופא כדאייתא בע"ז דף י"ז הרחק מעליה דרכך זו מינות ולבית אבידן שהיו הולכין כמה אמוראי כתבו התוס' "

שם שלא היה בית מינות ממש אלא מקום ויכוח, וגם הוא איסור הנאה, ונידון התוס' הוא כשהן נמצאים במקומות אחרים. ובית אלילים שבסימן קמ"ב סעי' י' אינו בית ששם עושין תפלותיהם ועבודותיהן דהא לא היה שייך לומר שאיכא שם דרך לעבור בו אלא בית מיוחד להע"ז לפי מחשבות העובדים את הע"ז שהאליל בא לשם ואין עושין שם כלום, אבל בבית שעושין עבודותיהם אסור בכל אופן, ודין החצר הוא חצר שאין שם כלום והנידון הוא רק מפני החשד שלכן כשדרך עובר בו למקום אחר מותר, וגם הא שכתבו התוס' דצורות לנוי מותר הוא דוקא לנוי בעלמא כאנדרטא של מלכים וצורות שבמטבעות ותמונות (פיקצ'ס) שבבתים, אבל אם נעשו לנוי הע"ז ובית הע"ז אסור בהנאה כמו הע"ז, כמפורש בע"ז דף נ"א וכל הצורות הנמצאים שם כולם אף אלו שלא נעבדו נעשו לנוי להע"ז ולבית הע"ז שזה אסור, וגם לבד האיסור דבר השחתה הוא באמונה ובדעות שיהיה רצון לילך לשם, וגם בני הרר"ד שליט"א אומר שכל הענין נעשה להסית ולהדיח בהתקרבות שזה ודאי הוא דבר אסור לעשות רצונם ולהתקרב להם ולכן ח"ו מליך לשם".

ב. שו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סי' צא)

"וכדי שלא יעלה על הדעת להחיל על זה הדין הנפסק ביו"ד סי' קמח סעיף יב, די"א שאין כל דברים אלו אמורים אלא באותו זמן אבל בזה"ז אינם בקיאים בטיב אלילים וכו' כדיעו"ש, אוסיף לצטט דברים האמורים בזה בספר שו"ת חיים ביד להגאון הגר"ח פלאגי' ז"ל סי' כו, הוא נשאל שם ג"כ על אודות הכניסה לבית ע"ז שלהם, ובדברי תשובתו הרחיב לבאר חומר האיסור שיש בזה, וכן שאפילו לחצר אסור ליכנס אפילו לדבר עם אחד מהם, ואפילו על עסקי רבים, ואפילו אינו יום אידם, ובסופם של דברים הוסיף וכתב וז"ל, ואל יקחך לבך לומר דבזה"ז ליכא ע"ז כדכתבו הפוסקים לכמה מילי, דזהו לגבי הגוים דאין לדונם לעו"ז, אכן בית טפילתם מקום מוכן לפור' דמקטרין ועושים עבודתם זכר לע"ז של קדמונים תינח דאינו ע"ז ממש נקוט מיהא פלגא דמידי סרך טומאה וסט"א לא פלט, ובפרט כשהנכנס הוא ישראל זרע קדש דהחיצונים דבקים בו כמי שנכנס למקום הדבורים, וזה פשוט וברור ושכלי, וצריכים טבילה ומלקות ולתת מלבושים שנכנסו בהם לעניים מרודים דתיהוי להו כפרה, ויעוין מ"ש בזה גם בספרו רוח חיים יו"ד סי' קנ אות א עיין שם, [ויעוין גם בשו"ת ירך יעקב חאו"ח סי' ג יעו"ש], וא"כ פשוט וברור שאין לחלק בנוגע לאיסור הכניסה לבין הימים הקדמונים לבין זמנינו, וגם בזה"ז אסור ליכנס לבית הע"ז שלהם וגם לא לחצר.

ועוד יעוין בשו"ת פרי השדה ח"ב סי' ד שהעלה ג"כ דהא דאסור ליכנס בבית תפלתם דהוא אפילו במקום דליכא צלמים עיין שם.

וא"כ ברור הדבר שאין הבדל בזה בין כניסה לבין ממזר שבו אין צלמים, ובכל גוונא אסור.

ונוסף להנ"ל יעוין גם בספר שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' נג אות ג' מ"ש להוכיח מהרמב"ם שעבודת הנוצרים גם בזה"ז הוא ע"ז ממש, וגם מ"ש בדינא דבן נח מצווה גם על השיתוף עיין שם, ומזה שמצווה גם על השיתוף כותב גם בשו"ת פרי השדה שם ע"ש".

ג. שו"ת יחוה דעת (חלק ד סי' מה)

האריך מאד בשאלה וזו מסקנתו, "הדבר ברור שאסור בהחלט לבקר בכנסיות של נוצרים, ועל מדריכי תיירות להשמר ולהזהר מאוד לבל יכשלו ולא יכשילו יהודים המבקרים בישראל להובילם אל כנסיות הנוצרים, שיש בזה איסור משום ולפני עור לא תתן מכשול. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב".

ד. שו"ת משנה הלכות (חלק ו סי' קלט)

ומה ששאל עוד אי מותר ליכנס לבית קלפי כלומר שלפעמים הבחירות לעירי' או בחירות מדיניות שמצביעים לנשיא מתקיימים באולם שלהם המצורף לבית תפלתם ואיך נכנסים לשם, הנה זה לערך י"ב שנים אשר נדפס בס"ד על ידינו כרוז שלא ללכת לבחירות במקומות שהבחירות מתקיימים בבית תפלתם או באולם המצורף להם... והגם כי אין במקום הזה ע"ז ממש מ"מ כיון דמחובר לע"ז הוא והוא כבית ע"ז להם הנטפל לעושי עבירה כעושי עבירה ועוד שהרי קיי"ל מצוה להתרחק מדרך אלילים ד' אמות עיין ש"ס דף י"ג אם ישב לו קוץ ברגלו בפני אלילים או נתפזרו לו מעות לפניו לא ישיח להסיר הקוץ וליטול המעות מפני שנראה כמשתחוה לה וא"כ הכא כיון דע"כ צריך ליכנס בדרך אלילים וגם כמה פעמים ישחה לפניו בתוך השחוק וכיוצא בו ולכן לפענ"ד פשוט דיש בזה איסור ליכנס לשם וגם לשחוק כדור אסור כי הכל אחד הוא. ומחמת כי אין הזמן גרמא לא אוכל להאריך להביא עוד ראיות לזה אבל הדבר לפענ"ד פשוט כמ"ש".

ועל כל הנ"ל יש להוסיף שבערוך השלחן (יו"ד סי' קנז סע' ג) פסק שכדי להציל עצמו ממיתה מותר להיכנס לכנסיה.

6. הרמב"ם בתשובה (לר' עובדיה הגר סי' תמח) ובהל' מאכלות אסורות (פי"א הל' ז). וכ"כ הטור (יו"ד סי' קכד), וכ"פ בשו"ת חוט המשולש (סי' כח) שמותר לכנס למסגדי הישמעאלים והובאו דבריו

בדרכי תשובה (יו"ד סי' קמג סע' ח), וכן הביא בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קנג) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וע"ע בשו"ת יביע אומר (חלק ז' יו"ד סי' יב) שכתב:

"ומעתה נראה שהמסגדים של הערבים אין להם דין בתי עבודה זרה, ומותר להכנס בתוכם. ואפילו הר"ן שאמר שהואיל ומשתחויים לפניהם כעבודה של אלהות דין ע"ז יש להם, י"ל שאילו הוה שמיע ליה כל מ"ש הרמב"ם בתשובה לא היה אומר כן. שבדאי הרמב"ם היה בקי בהם ביותר. וכל רז לא אניס ליה. ואמנם ראיתי להרה"ג החסיד הפרד"ס בספר אות היא לעולם ח"ב (דף קעח ע"ג) שכו', שגם המסגד של הישמעאלים טמא טמא יקרא, כי הם משיחין בו לפי טומאתם באמונתם במוחמד יש"ו שמכחיש תורת משה רבינו, ושם (דף קעט ע"א) הביא מ"ש בשו"ת מעשה אברהם (סי' כה) שלמד ממ"ש הר"א מזרחי ח"א (סי' עט) בדין בהכ"נ שנגעשית בו עבירה, שהעלה בכחא דהיתרא שמותר להתפלל בו, וא"כ הוא הדין שמותר להתפלל במסגד של הערבים, והשיג עליו דשאני התם שנגעשית עבירה באקראי, אבל מסגד הקבוע לתפלתם, שם מצאה סטרא אחרא מקום לנוח, וקן לה, ושם הרגיעה לילית, וקבעה לה קביעות גדולה, ובכה"ג אף הרא"ם יודה לאסור. עש"ב. וכן ראיתי לידי"נ הגאון ר' יקותיאל הלברשטם, אדמו"ר מקלויזנבורג, בחוברת ישראל סבא (כרך ד' גליון מח) שהעלה לאסור להתפלל במסגד של הערבים. ונסתייע מדברי החיד"א בשיורי ברכה (סי' קנג) שלפי זכרונו המנהג בירושלים לאסור מגע ישראל בין שלנו אף בהנאה. אלמא דחשיבי עובדי ע"ז וכו'. ע"ש. ואשתמיטתיה מ"ש החיד"א עצמו במראית העין (דע"ט ע"א) ע"פ תשו' הרמב"ם, שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז. ובשו"ב ג"כ סיים, שראה לגדול אחד מירושלים שמוכח מדבריו שגם בירושלים מתירים מגע ישמעאלי בין שלנו בהנאה. והבאנו כבר שכן הוא בתשו' קול אליהו ועוד. ושכ"כ הגרי"ח בבן איש חי ורב פעלים. וא"כ גם במסגד של ערבים שאין שם ע"ז, ותפלתם להשי"ת ביחוד שאין בו דופי, אין שום איסור להתפלל שם, וכן ראיתי לכמה גאונים וצדיקים שהיו מתפללים בתוך המסגד של מערת המכפלה, ועד עכשיו יש שם בהכ"נ קבוע לתפלה, לאחינו תושבי חברון וקרית ארבע. ואמנם בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ד (ס"ס צא) כתב להשוות דין המסגד של ערבים לכניסיה של נוצרים, ע"פ דברי הר"ן סנהדרין (סא ב). ובמחכ"ת עמו הסליחה. שאנו תופסים עיקר כדברי הרמב"ם שהישמעאלים לאו עובדי ע"ז ניהו, וממילא אין למסגדיהם דין בית ע"ז. ושוב מצאתי להגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאו"ח סי' יא), שנשאל אודות אנשי צבא יהודים שבקשו מאת השר לתת להם מקום כדי להתפלל, ונתן להם את המסגד של הישמעאלים, האם מותר להם להתפלל שם, והשיב, שהואיל ומבואר בטור (סי' קכד) בשם הגאונים והרמב"ם והרשב"א שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, וכ"כ הרמ"א (בסי' קמו ס"ה), יש להתיר בפשיטות להתפלל שם, ומ"ש התוס' מגילה (ו א) ד"ה טרטיאות,

שקשה לומר שבאותם מקומות יכולים ללמוד שם, זהו רק בבתי ע"ז, אבל במסגדים של ישמעאלים שאין שם ע"ז כלל אף התוס' מודים שמותר להתפלל וללמוד שם. ע"ש. וכן עיקר. והנלע"ד כתבתי".

7. שו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סי' צא)

"מה שכתב כבו' שהרב מן ההר שליט"א אמר לו משמי שלכל בית של דת אחרת יש דין של בית ע"ז, וגם למסגד, ושואל אותי אם זה נכון ומה מקור לכך. הנה אמנם כן נכון הדבר, וחילי דידי מדברי חדושי הר"ן בסנהדרין דף ס"א ע"ב ד"ה יכול, שכתב וז"ל: ולמדנו מכאן שהקדשים של כותים וגם המשוגע של הישמעאלים אף על פי שאין טועין אחריהם לעשותן אלהות, הואיל ומשתחיים לפניהם השתחואה של אלהות דין ע"א יש להן לכל דבר איסור של ע"א, שלא בהדור לבד הם משתחיים לפניהם שאין הדור למתים אלא כענין עבודה של אלהות היא עבודתן עכ"ל. הרי למדנו מפורש מדברי הר"ן דגם לעבודת הישמעאלים והשתחיותם לנביא השקר שלהם דין ע"א יש לקדשיהם לכל דבר, וא"כ ברור לפי"ז שגם בית המסגד שלהם שבו הם מבצעים עבודתם יש לו ג"כ דין של בית ע"א לכל דבר ואסור ליכנס לשם, וברוך אלקינו שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת".

ועיין עוד בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' צ וסי' קט ס"ק י, יו"ד סי' מ) שהכריע גם הוא כדברי הצי"א והביא ראיות לדבריו מפוסקים רבים.